

นิราศพระประธม

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงษาธิราชสนิท

ทรงพระนิพนธ์

กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงชำระ

พิมพ์แรกในงานพระราชทานเพลิงศพ

หม่อมเจ้าหญิงกัลยา

ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงษาธิราชสนิท

เมื่อพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๘

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

นิราศพระประชม
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงษาธิราชสนิท
ทรงพระนิพนธ์

กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงชำระ

พิมพ์แรกในงานพระราชทานเพลิงศพ
หม่อมเจ้าหญิงกลัภัก
ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงษาธิราชสนิท

เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๘

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

เลขที่ ๑๙,

เลขที่ ๓.๒๘

NATIONAL LIBRARY OF THAILAND

31111005350325

คำนำ

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพร้อมพงศ์อิริราช ทรง
ออกมาในนามหม่อมเจ้าหญิงกฤษณาเจ้าภาพ ขอให้
ราชบัณฑิตยสภาเลือกหนังสือพิมพ์แจกในงานพระราช
ทานเพลิงศพหม่อมเจ้าหญิงกล่ำภักดิ์ ในพระเจ้ายรม
วงศ์เธอ กรมหลวงวงษาธิราชสนิท พระเจ้ายรมวงศ์เธอ
กรมพระกำแพงราชอานุภาพ สภานายก โปรดให้สอบ
เรื่องต่าง ๆ ที่กรมหลวงวงษาธิราชสนิททรงพระนิพนธ์
ทรงเห็นว่าราชพระประสมนี้เป็นโคลงไพเราะ แต่ใน
เวลานี้ไม่มีใครได้อ่านกันแพร่หลาย เพราะฉบับที่พิมพ์ใน
หนังสือ “วชิรญาณ” เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ นั้นหายากเสีย
แล้ว ทรงเห็นเป็นหนังสือเหมาะ จึงทรงเลือกให้พิมพ์
คราวนี้

พินธุวาท

อุปนายก ราชบัณฑิตยสภา

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๑๓ ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๘

หม่อมเจ้าหญิงกล่ำภัก ในพระเจ้ายรมวงศ์เธอ
กรมหลวงวงษาธิราชสนิท หม่อมปรีกमारคา ประสูติ
วันอาทิตย์ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีเถาะ จุลศักราช ๑๒๓๗
ตรงกับวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๘๘
สิ้นชีพิตักษัยเมื่อวันศุกร์ ขึ้น ๓๐ ค่ำ เดือน ๓ ปีฉลู
จุลศักราช ๑๒๘๗ ตรงกับวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๘
คำนวณชนมายุได้ ๖๘ ปี กับ ๘ เดือน พระราชทาน
เพลิงที่เมรุวัดสระเกศ วันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๘

คำนำของผู้ชำระ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงษาธิราชสนิท
ทรงพระนิพนธ์นี้ราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อพระชนม์ ๒๖
พรรษา เวลานั้นยังทรงพระยศเป็นกรมหมื่น เสด็จอยู่
วังในคลองตลาด ซึ่งเรียกตามตำนานว่าวังท้าย
หีบฝอยวังที่ ๓ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้า
อยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้เสด็จย้ายไปอยู่วังริมแม่น้ำ
เจ้าพระยาใต้วัดพระเชตุพน ซึ่งเป็นวังเดิมของสมเด็จพระ
กรมพระยาเดชาดิศร ครั้นถึงรัชกาลที่ ๔ เมื่อพระบาท
สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรับพระราชทานบวรราชา
ภิเษกเสด็จย้ายจากพระราชวังเดิม (ธนบุรี) เข้าไป
ประทับในพระราชวังบวรแล้ว พระบาทสมเด็จพระรอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้กรมหลวงวงษาธิราช
สนิทเสด็จย้ายไปอยู่พระราชวังเดิม ใต้เสด็จอยู่ที่นั่นต่อ
มาจนสิ้นพระชนม์

(๒)

ผู้อ่านโคลงนิราศนี้ ถ้ายังมีไต่เห็นมาก่อนแล้ว ก็คง
จะเห็นเหมือนกันหมดในบัดนี้ว่า กรมหลวงวงษาธิราช
สนิททรงพระปรีชาในเชิงกวีเป็นอันมาก นิราศนี้นับว่า
เป็นกาพย์กลอนรุ่นแรกที่ทรงแต่ง ก่อนนั้นคงจะได้ทรง
แต่งสั้น ๆ เป็นท่อนเล็กท่อนน้อยมามากแล้ว แต่หาก
ไม่เป็นลำเป็นสั้นจึงไม่มีเหลืออยู่ โคลงจินตคามฉ
ซึ่งเป็นหนังสือสำคัญอย่างหนึ่งในกาพย์กลอนไทยนั้น
ทรงแต่งภายหลังนิราศนี้ราว ๑๕ ปี

การแต่งนิราศนั้น แต่ก่อนมาไม่ว่าใครแต่ง คงจะ
เกิดความท้อของเคี้ยวกันแทบทั้งนั้น ชนชั้นขอพระเกียรติ
พระเจ้าแผ่นดิน แล้วปรารถนาจะไปทางไกล กล่าว
ละห้อยละเหี่ยเป็นห่วงเมีย บางคนแสดงวิตกว่าเมียอยู่
ข้างหลังจะไม่รักษาสัตย์ต่อผัว ทักกล่าวเช่นนั้นถ้าคิด
ตามความเห็นธรรมดาในสมัยนั้นก็เป็นการคิดหมิ่นอย่าง
ร้ายแรง แต่อันที่จริงเป็นของซึ่งแต่ก่อนเขาไม่ถือ หรือ
เป็นของให้อภัยแก่ผู้แต่งนิราศ เพราะการกล่าวเป็นห่วง

(๓)

เมื่อย่างเกรงชายอื่นจะมาลอบลักเป็นชู้ นั่น เป็นวิธีกล่าว
ยกยอความงามเลิศลวยซึ่งเป็นที่ต้องตาชายทั้งหลาย
ใครเห็นก็ต้องอยากได้ เหมือนถ้ากล่าวเป็นห่วงเพื่อชู้ว่า
กลัวถูกขโมย ก็หาเป็นการข่มขืนเพื่อชู้ไม่ ที่พูดเช่นนั้น
ฟังเหมือนหงั่วว่าหญิงไม่ใช่คน แต่ถ้าจะพูดตาม
ทางที่เขาแต่ง หญิงก็ไม่ใช่คนจริงๆ เขาแต่งประสงค์
จะเชิดความงามให้เด่น แลความงามนี้เป็นคุณนาม
ถึงจะมีในตัณมณย์ก็หาใช้มณย์ไม่ ตามนัยเช่นนั้น
อาจกล่าวต่อไปได้อีกชั้นหนึ่งว่า เมื่อย่างกล่าวในนิราศ
นั้นเป็นของไม่จำเป็นจะต้องมีตัวมีตน เป็นแต่ความคิด
เป็นเครื่องนึกขึ้นสำหรับช่วยให้แต่งโคลงไพเราะเท่านั้น
เมื่อยจริง ๆ อาจเป็นคนแก่หรือเป็นหญิงปราศจากความ
งาม ซึ่งถ้านกถึงจริง ๆ ก็ไม่เป็นเครื่องนำขัญญาให้
ภาพยักกลอนไพเราะเกิดขึ้นได้ ยางที่เมื่อเวลาไปจาก
บ้านนั้นเมื่อยไปควย หรือนิราศนั้นแต่งเมื่อกลับถึงบ้าน
แล้ว หรือแต่งสำเร็จเมื่อกลับถึงบ้านแล้วช้านานก็เป็น

(๔)

ไว้ ข้าพเจ้าเองก็เคยแต่งโคลงนิราศเมื่อไม่ได้ไปไหนเลย แลในเวลานั้นเมื่อก็ก็นั่งไม่มี ข้อที่ไม่ได้ไปไหนแลไม่มีเมื่อนั้น หาเป็นเครื่องกักกันไม่ให้แต่งโคลงนิราศไม่ ที่นำมากล่าวเช่นนั้นเพื่อจะแสดงว่าเมื่อยในนิราศนี้เป็นความคิดเท่านั้น ไม่ใช่คนเลย.

วิธีแต่งนิราศ เมื่อกล่าวเป็นห่วงเมื่อยแล้ว ถึงตอนเที่ยวทางเมื่อไปถึงไหนก็เอาข้อคำยลนั้นหรือทนนมากล่าวเทียบโยงไปให้ถึงเมื่อยนั้นได้ ตอนเที่ยวเมื่อยกล่าวถึงคนไม่แลสัตว์ต่าง ๆ ก็เลือกเอาแต่คนไม่แลสัตว์ซึ่งพอจะพบวกเข้าหาเมื่อยได้อย่างเดียวกัน วิธีแต่งเช่นที่ว่านี้จะว่ายากก็ไม่ใช่ จะว่าง่ายก็ไม่เชิง ที่ว่าไม่ยากก็เพราะความเปรียบเทียบนั้นมักจะนึกได้ ในทันที แลไม่จำเป็นจะพูดถึงอะไรที่จะวกเข้าเปรียบกับนางไม่ได้ วิธีเปรียบเทียบนี้เป็นต้นว่านกแก้วหรือคนแก้วก็เปรียบว่านางคือแก้ว หรือแก้วตาแก้วใจ แล้วยเลยใช้แก้วแปลว่า

(๕)

นางที่เคี้ยว ๕ เป็นตัวอย่าง ส่วนที่ว่าไม่ยากก็เพราะ
การเปรียบเช่นนั้นเขาทำกันมานานแล้ว ผู้แต่งใหม่
จำจะต้องหลีกเลี่ยงไม่ให้เหมือนของเก่า ต้องให้ดีกว่า
หรืออย่างน้อยไม่ให้เลวกว่า มิฉะนั้นก็ขายหน้า.

กรมหลวงวงษาธิราชสนิททรงพระนิพนธ์ทำนองนี้
แต่ไม่ทรงคำนึงตามรอยทางเก่าที่เขาอย่าง (มักใช้ว่า
“ล้อ”) กันเป็นทอด ๆ เหมือนนรินทร์อื่นเขาอย่าง
ศรีปราชญ์ ๆ เขาอย่างคนอื่นต่อขึ้นไปอีก เช่นว่าพึงว่า
จะฝากนางกับใครดี ฝากพระอินทร์ก็เกรงจะเป็นชู้
ฝากนั้นก็เกรงอย่างนั้น ฝากนั้นก็เกรงอย่างนี้ ในที่สุด
ฝากนางกับไฉนางเอง คงนี้เป็นต้น กรมหลวงวงษา
ธิราชสนิททรงระบุชื่อนิราศซึ่งนิยมกันว่าดี คือ กำศรวณ
ทวาทศมาส นิราศของพระพิพิธสาลี (เดิมเป็นพระศรี
ภูริปริชา ผู้แต่งอุเทนคำฉันท์ พระสุณคำฉันท์ และ
สุทรธนูคำฉันท์) นิราศพระยาตรัง และ นิราศนรินทร์
แต่ทรงกล่าวว่า “ไปลักเทียบคำมูราธ อันอ้าง” ซึ่ง

(๖)

เป็นความจริงโดยประการที่มีได้ทรงเพ่งเล็งเอาอย่างใคร
เป็นแต่ทรงเจริญตามแบบนิราศ แต่ถ้าไม่ทรงเช่นนั้น
ก็ไม่เป็นนิราศ.

ในการชำระครั้งนี้ได้ความรู้ใหม่อย่างหนึ่งว่า เมื่อ
กรมหลวงวงษาธิราชสนิททรงพระนิพนธ์นิราศแล้ว ได้
ทรงนำถวายพระอาจารย์ คือ สมเด็จพระปรมานุชิต
ชิโนรส ให้ทอดพระเนตรแลทรงแก้ไข สมเด็จพระ
ปรมานุชิตทรงอ่านแล้ว จะได้ทรงแก้บ้างหรือไม่
ทราบ ปรากฏแต่ว่าในฉบับสมุดไทยตัวกินสอขาวของ
กรมหลวงวงษาธิราชสนิท (ซึ่งเคยวนอยู่ในหอพระสมุด
วชิรญาณ) นั้น เขียนเป็นตัวบรรจงฝีมืองาม แต่มีรอย
ขีดฆ่าตัวบรรจงแล้วเขียนตัวหวัดก็เปลี่ยนไปหลายแห่ง
ทำแก่นั้นคึกกว่าเดิมทุกแห่ง ผู้แก้ไขเป็นสมเด็จพระ
ปรมานุชิตหรือกรมหลวงวงษาธิราชสนิททรงเองก็
ทราบไม่ได้ ทราบได้แต่ว่า เมื่อสมเด็จพระปรม
านุชิตทรงอ่านตลอดแล้ว ก็ทรงโคลงเดิมลงข้างท้ายว่า

(๗)

๑ กรมวงษาสนิทัผู้ ปรีชา เชี่ยวชาญ
 เรี่ยรายเรขกดา เพราะพร้อง
 เนื่องเนกคณเมธา ทุกทั่ว อานเฮย
 ควรจักยอยศชรวง แซ่ชั้นสรรเสริญ ฯ
 การชำระหนังสือ เมื่อแรกได้ใช้ฉบับพิมพ์ใน
หนังสือ “วชิรญาณ” ใน พ.ศ. ๒๔๔๕ เป็นต้นฉบับ
แต่เมื่ออ่านตรวจไปได้น้อยหนังสือก็เห็นได้ว่ามีผิดจนเสีย
ความเป็นหลายแห่ง ที่สงสัยว่าผิดเพราะอ่านไปกว่าผู้
พระโษษฐกรมหลวงวงษาธิราชสนิท แต่ไม่ถึงเสียความ
ก็มี จึงได้ให้หียฉบับสมุดไทยที่กล่าวมาแล้วออกมา
สอบ ก็ได้ความที่ถูกต้องที่คาดโดยมาก เห็นได้ทันที
ที่ว่าฉบับสมุดไทยนั้นเป็นฉบับที่ ตลอดจนตัวสะกดแล
การันต์ก็ไม่พลัด ๆ เฟลิก ๆ เหมือนหนังสือสมุดไทย
โดยมาก ตัวสะกดแลการันต์นั้นใช้เหมือนกันที่เราเคย
ใช้กันก่อนสมัยปัจจุบัน เข้าใจว่ากรมหลวงวงษาธิราช
สนิทคงจะทรงใช้อย่างนั้น ผู้ชำระเห็นว่าความเปลี่ยนแปลง

(๘)

แห่งตัวสกทซึ่งเค็รเป็นหลันแต่โบราณมาจนปัจจุบัน
เป็นของซึ่งผู้ศึกษาพึงสังเกต เพราะคนเมื่อได้ค้น
ฉบับที่เรียบร้อยถูกต้องตามวิธีซึ่งผู้มีความรู้เขียนกันใน
กรุงเทพ ฯ เมื่อประมาณ ๕๐ ปีมาแล้ว ก็ควรพิมพ์ไว้
ให้เห็นเป็นเครื่องเทียบกับวิธีตัวสกทในสมัยนี้ เหตุ
ที่งานจึงได้ชำระหนังสือโบราณเล่มนี้ ตามที่กรมหลวง
วงษาธิราชสนิททรงเขียน แต่ในทบางแห่งซึ่งผู้ชำระ
มีคำจะกล่าว ก็หมายเลขแลเขียนกล่าวลงไว้เป็นตัว
หนังสือเล็กในเบื้องล่างแห่งหน้านั้น ๆ

พินธุวณ

กรุงเทพ ฯ วันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๘

โคลงนิราศพระประธม^(๑)

(คือพระปฐมเจดีย์ขันธ์)

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงษาธิราชสนิท
แต่ครั้งยังดำรงพระยศเป็นกรมหมื่นวงษานันท

ทรงพระนิพนธ์

เมื่อมะเมียจุลศักราช ๑๑๘๖ (พ.ศ. ๒๓๗๗)

ราช เปรมปรีดาธรรมยศ	เหตุกุศลสุจริต
หวังขัตติยนิภา	พทุธิไสยาศน์สถยสถาน
ในพนานันตประเทศ	เขตรแขวงแควนนคร
นครไชยศรีสมญา	โคยศรีทธาริมติ
พิสุทธิสุนทรภาพ	มละมลางบาปขำยตี
สักการสักการพย	อายัตถภาพหวังผล
ทำงานการปราชญ์	เวรมนิราศพนา
ปองปรีชาธานี	วังรงสฤยทิกลกลอน
อาวณศุขสำเริง	บำเทอจธรรมบัตติย
กิจกระวีวราชาติ	โอภาสแผ่นพสุธา

(๑) “ประธม” คำนี้ต้นฉบับใช้ ธ บ้าง ท บ้าง สักเกต
ไม่ได้ว่าคงใจให้อักษรไหน จึงพิมพ์ไว้ตามเดิม

เลือกมอขยทขยงยค	เสวภาคย์พนบรรหาร
ภอกรณมสวณคอกโมทน	มวโนชนกนิพนธ์
แสงคงคำยตทุกคว	ผคงพระเกียรติไทท้าว
จิราชผู้ผ่านถวิลย	ราชนา ฯ
๑ โกลสินทร์บรินทร์รัตนช้าง	ไอสรวยย์ สวรรค์ฤา
ยคยังอยทขยอน	ลวงแล้ว
ไครรัตนจาริตเจียรจันทร	จัญญโลกย์ แลแฮ
โอภาษพระสาครันแพรว	เพรชคหล้ากว่าเพรง ฯ
๒ มรกฎใหญ่ยอกแก้ว	ปฎิมา กรฤา
คชอนคัมภีรนา	เลอศัลน
เมืองหม่นอนห่อนหา	เทียมเท่า ถึงเลย
เป็นคิลกโลเกศร์พัน	พิภพท้าวไคเสมอ ฯ
๓ เรืองรัตนบริยัตพรอม	ธรรมชนน
แปดหมื่นเสศสัพพัน	ทั่วถ้วน
ภวเรศสุฤษทิจรงสวรรค	ขบขยพ์ หลายแฮ
ชีโนวาทสาครันถวน	เลอศัลนผลญญ ฯ

๕ แสนสงฆ์ปริสฺสทิสฺสวํ	สิกขา ไตรเซย
ลํามถะธรรมธิดา	อะควาว
เลือกถ้องธวัชกาสา	วพัตรเพรชศ ภพพ้อ
สังฆรัตนังจรังคาว	คินพนแผ่นดินไผท ฯ
๕ ปราสาทสังสฺสทัง	เวหา กลุแฮ
๕ ๒ (๑) ขวามรัตนังประภัสสร	ผ่องแผ้ว
สังหาคนราชทวาร	จรเวช แลฤ
เดกขุกองทองแกมแก้ว	กระจำงแจ่งแสงสุริย์ ฯ
๖ โสภากาชาคัลลวัน	โอฬาร หลายเฮย
อุโยสสฺสณุปฐาคัสถาน	ทิวสร้าง
๖ ๒ (๒) เจตยิวหารการ	ขเวียนเทศ ธรรมนา
รเบยจรเบยบเพยบพระสร้าง	ประเสอฐฐดินดินสงฆ์ ฯ
๗ ๓ สรรังสารขานยคเณ	อัยททยา ภพแฮ
ห่อนวิถารกฤษฏา	ย้อยยัง
จักเรอมเรืองรจนา	นิวาศพว้า พรมพ้อ
๗ ๔ ๕ ไปภิวาทมมหาชาติตั้ง	ผออ้างประธมประโทน ฯ

(๑) “ประภัสสร” คำนี้เราเขียน “ประภัสร์” โดยมาก

(๒) “เทศ” ต้นฉบับสมุดไทยเขียนอย่างนี้ ที่เขียนกัน
ธรรมดามักจะเติม น.

๙ ถวิลวันเวรมร้างรัก แรมไวย
 ไปแต่กายใจโหย ห่วงน้อง
 จักภาสสุสวาค์โทย ไตสทวณ แคนา
 เพราะแม่อยู่แยกห้อง ห่อนได้สัมผัสประสงค์ ฯ
 ๑๐ สภาทวงคนห้องห่อน ภาไป
 เลือกภักตร์รักเสียใจ โศกเศร้า
 เมื่อหมกตวัตรศานไกล เวรมาก ลำแม่
 ล้ายากข่าวไพร่เต้า ต่างต้องติดตาม ฯ
 ๑๑ ประสงค์แต่สุสวาค์สรวัย สายสมร เกี้ยวแม่
 คิใดไรภาชนิษฐาร เพือนพร้อง
 แรมเรือเมอหนาวอนน แนนอน อกเอย
 ยุกกัหวังวานน้อง ชักเขืองปฤษฎางค์ ฯ
 ๑๒ สายณห์สุริเยศเอย อัยยงค์
 นามมหาดชนเคืองลง เสร็จแล้ว
 พลพายย้ายเรือตรง ประทับท่า รัชแซ
 ทวลห้วงสุสวาค์แก้ว เกษนึ่งนางเกี้ยว ฯ

๑๒ จวนลงเรือจากแล้ว แลหา นุชเชย
 ใครสั่งสารสมรลา สักน้อย
 จนใจจักไปมา ลาแม่ แล้วแม่
 ไต่แต่สิ่งสมถ้อย บ่ายหน้าลาสมร ฯ
 ๑๓ นาวาคลาเคลอนคลอย สพานมอญ
 ถวิลขวยอาวรณ์ สวาคีร้าง
 เกลือกพู่ห่างแหลมร จักกลับ ใจแม่
 วิทกแต่รักจักค้าง คั่นคานแขวน ฯ
 ๑๔ ไช้ศรีเสาวภาคย์ผู้ เพ็ญรักตร์ พุโยย
 ยามนิราศรศรัก เรอศร้าง
 ปรวนนุชนงลักษณ์ ลาญเทวศ เคี้ยวแม่
 ใครจักแอบแนบข้าง คู่เคล้าคลึงถนอม ฯ
 ๑๕ ถึงสพานกรงข้ามคิก อธิษฐาน ใจโยย
 เกศสัศยสุวิศมาน มิตรหมั่น
 เรียมจากนุชไปนาน เนาเน้น วันแม่
 ขอจิตรสุกเสน่หานี้ แน่วเพียงสพานกรง ฯ

๑๖ เอนกโยวอัยหือข	ให้ยหือล
ภักตพมอญผวนวล	จักคัลล้า
วันทวยรทศัรวญ	ใครปลอบ เป็ลของแม่
เสวยสขลท่งน้า	เนตรน้าของเขนย
๑๗ มาละสพานข้างซ้อง	ฉุกคึก
สพานกักออปอริ	แน่นแท
ขอสกุเสนหส์นจิตร	จงแน่น
ท่งสพานข้างแล	ลากลือญาไหว
๑๘ ออกคลองคดาคคดาคเคว้า	เสียใจ
แลลยซัดในยให้ล	หลังยอัย
ใจหนึ่งจากจรไป	ใจหนึ่ง เน้าแม่
โอ้วร่าก้ามจาคลือย	คดาคคัลล้ายว้ายชนม์
๑๙ ภาอออีกแม่น้ำคำ	แซ่งาย
เห็นแต่เรือแพราย	เรียวรือย
บเห็นสาวเหล่าแพขาย ^(๑)	สรวพลึง ข้องน้า
ยังสลกใจละหือย	ท่วงน้องนางเกี้ยว

(๑) “บเห็นสาวเหล่าแพขาย” ตรงนี้ควรจะมี ๕ พยางค์
แต่มี ๖ ต้องอ่านซ้ำ คืออ่าน “บเห็น” ให้ติดกันเป็นคำเดียว

๒๔ เห็นสถานสถิตยวาชร้าง เรียมกรม ทรวงเฮย
 พระนิเวศน์ยังนิยม ยักย้าย
 เรียมจากนุชแรมชม ทักลย มาแม่
 รักเกลือกยักกร้าย เรอศร้างแรมเรียม ฯ
 ๒๕ นาวาลุหน้าวิค เชศวัน
 ไพรจิตรพิศสยสรรพ ราชสร้าง
 โอฬารตระการบรร เจอเคนต์ร ยิงพ่อ
 ฮาวาคไคไธอ้าง เทียบแท้ถึงสอง ฯ
 ๒๖ หวลหวลยวนจิตรพัน รำพรรณ
 เห็นแต่ดวงทวารินทร์ แจ่มฟ้า
 พิศพนชลาลัย ภายแต่ ชลเชย
 บงบ่สยทนมุหน้า แม่หน้านวลเคลอม ฯ
 ๒๗ วัคอรณคิกนัมเนอ นามอรุณ เรียมเฮย
 เคยประทับทรวงลมน แขน้อง
 ยามหนาวแม่มีคุณ แอบอก อุ่นเฮย
 เมกอรุณเรืองห้อง ส่องให้ท้ายหนาว ฯ

๒๘ ๐ คลองนครบาลช่อทั้ง แต่ยรพ
 บัคนครบาลบุญ เสื่อมบ้าน
 คึกคึกมพิโยคพอล เขาคุม มาแม่
 บุญเสื่อมสังวาคัน ขาค้างห่างเขนย ฯ
 ๒๙ ๐ ถึงท่านาเวศร้าง เขาทรัพย์
 ข้ามทุกหญิงชายวัย ส่องรัง
 บ้านนแจกกันย เงินค่า จ้างนา
 จ้างรับนุชเนาห้อง เร่งเท้าตามเรียม ฯ
 ๓๐ ๐ ฉางน้ำตาลเฉกน้ำ คำหวาน อรเอย
 พร้องพราศย์ขี้คิณาน ว่าไว้
 เว้นเวียมฤท่อนสมาน ส้มค้อน เลยนา
 จิตรไม่ไว้ ใจไค้ เล่ห์หลนลมหวาน ฯ
 ๓๑ ๐ ไบราณท่านว่าไว้ ใจความ
 ฐิรปสวสธากงาม อยู่ห้อง
 ๒๒ ๐ ไว้ใจแต่ใจตาม ใจห่อน เทียงแฮ
 กลัวเกลือกกลมปากต้อง ทิศเท้าตามลม ฯ

๓๒ ๐ กระเจ้าเซ่นแซกเต้น	คชก
ให้รักจนตาฟก	ฟอกข้า
เสมอฟ้ากสทวิตก	แต่ท่ม ๐ ธุระเฮย
ให้ช่วยยให้หนัก	เนตรถนองเชนย ๑
๓๓ ๐ ถึงฉนวนคำตักน้ำ	ในสินธุ์
งามเงอนไฟชยนต์อินทร	เขียมฟัก
นฤนารถประพาศวาริน	รวมยศ
มีทนายในหน้า	สนุกนิลวเลลือเกษม ๑
๓๔ ๐ ถวิลกาลกคิกะมาศเมือ	ลอบกระทง
เคยฟภาอรอนงค์	นชนี้้อง
เทียวชมกระทงยง	ประทัยคอก ๐ ไม่นา
แสงบหลั่นส่องค้อง	รักตรเพยงเพ็ญแข ๑
๓๕ ๐ วัชรฆังฝงงฟากโพ้น	ชลธาร
คิกระฆังเสียงขาน	ค้อง
ขามสัสมัสมวลย	สคัยคัยท ๐ วัชรฆังนา
พลางพิไลมลาณ้อง	วิบร้างปางอรุณ ๑

๓๖ ๐ ทำพระเชษฐาพระขนิ
 ชอกร์ปรากฏาน หิงกาล
 แต่คำแม่ยี่ติญาณ เหมะหมั้น
 จงอยู่ถ้าเส่นหัน กยพื้ ณะแม่
 ๓๗ ๐ วัคมหาธาตุขอตั้ง ออย่ารู้ ลมหลัง ๑
 สังฆราชสถิตยาราม เกลองนาม
 เปนยืนแก่สังฆสยาม เขตวัน
 ขอพระเคชกาณ กยคั้ง บงเฮย
 ๓๘ ๐ มาคณนนวนน้ำพระ คชอัยคนเคียว ๑
 ทำหนักกร้างแรมสญ บัณทว ปรทัชเฮย
 เสมอแต่พื่อกร เลื่อมเคว้า
 ชมแต่ชอต่างเจ้า เกศสวาคี มาแม่
 ๓๙ ๐ วงนาคิกหน้านช จากแล้วแลหาย ๑
 งามเนตรเนตรขาคม นวลฉิม หอมเฮย
 บังเงาพิประลงชม แซ่มช้อย
 รอยนชานวัน้อย ขวัญชวน ฟินา
 ทิกเนอมาชม ๑

๕๐ วงหลังแลอนาถไธ	อนิจจัง
ไธราชผู้ผ่านวง	วิบัติสิ้น
ถวิลนชแม่เนาหลัง	ลัษเนตร พี่เขย
ร้างคฤกักกัน	ประกายเพียงวงหลังฯ
๕๑ เห็นวงร้างคิกร้าง	แรมสมร แม่ฤา
ร้างเวศรักเรียมวร	จากน้อง
เจียวใจระชาครอน	รณสวาคี ราแม่
ทวลกลลยคิถายค้อง	ตักน้ำใจร ฯ
๕๒ ถัดถึงขางกอกนชัย	นอนรยม
เรียมอยากกอกกรักรม	ทวากตรัง
วานกอกช่วยกอกกรม	คุดอก เรียมเฮย
กอกกรักรเรียมเหลอุทง	ทอททงกอกถอน ฯ
๕๓ ปรานีสกเสนหัน้อง	เนาวง
สูกักโคกสัพพะ	ข้าวเคร่า
กรรแสงสูกักหวัง	ใครปลอย เปลืองนา
แต่แม่เคียวจักเข้า	สู่ห้องสูกไทย ฯ

๔๖ ๐ รันทวยระทกท้อ ถอนฤไทย
 ทวีเทวศถวิลใน อูระวีน
 ผ่าผ่าพิศม์พิศม์ พิศม์ยิ่ง พิศม์นา
 แสนโคกสยทรวงสท้อ แสยเศร้าเสียใจ ฯ
 ๔๕ ๐ โรงเรือเวียคฝั่งตั้ง ทาค
 ๐ ไชยกิ่งไชนช ทำนไว้
 วานเรือช่วยวัยพ พลันพราก มาเซย
 เซอญร่วมนาเวศให้ สว่างร้อนเรียมโรย ฯ
 ๔๖ ๐ เห็นเรือคึกแม่เมือ เรือเก่ง
 เรียมวัยเรือตามเล้ง ภาครน้อง
 เนตรสยเนตรเรียมเขม้ง เนตรนช หลบนา
 ศรสวาทในตรน้องท้อ แทยสันสมปรที ฯ
 ๔๗ ๐ อัมรินทร์วาศเพียง อัมรินทร์ สฤยก็ฤ
 ไสภาคย์ฟ้างภพอินทร์ อาจอ้าง
 ขอเคชสขามขินทร์ ฟ่านกัน นชแม่
 กำจักคัมภกรมล้าง เหล่าชู้ชิงโฉม ฯ

๔๘ บ้านประภาชนพ้อง อรุณางค์ พ็อบ
 ช่อนช่อนเพิงจั่ววาง ชัยม้วย
 สุธยพิไลนาง นัยท่ม โมงแม่
 แม่แม่มาไค้ควย คยร่อนช่อนหาย ฯ
 ๔๙ โอ้สายสกุสวาคลา เลอสมร พ็อบ
 เรียมขวาวาวรณ ว่างเว้น
 ชมนกยัคคีคีร แทนกักคว แม่แม่
 นำนครกลอนนครเว้น ช่อนหน้าจายลย์ ฯ
 ๕๐ วัทสุวรรณ์บรรโสดล้า ลายสุวรรณ์
 กระ้างแจ่งแสงจันทร์ แจ่มจ้ำ
 ถวิลกักตรพิมลพร โถงภาษ นามแม่
 ยามเมื่อผกฉวหน้า พิศหน้าชวนชม ฯ
 ๕๑ ทอมพิฤตณกลินฟ้ง นางสา
 เลกกกลินขงายีหวา ห่อให้
 วินวินกลินมลิลา ทอมกระหลย ลมูเอบ
 เหมอนกลินน้ำกอไม้ เทศแบ้งขนิษฐปรง ฯ

๕๒ ๑ ชีประชาวนามชีอ้าง ชีณน
 ๕๓ ๑ ฤว่าชีสัปรคน แตก
 ชวนตาปะชาวชน โจนลวก หอยแซ
 เหตุจึงปรากฏชี ช่อไวสำคัญ ฯ
 ๕๓ ๑ ถวิลปางรเก้นคลั่งไคล้ แอหนัง
 เสมอออกเรียบแรมวง คลั่งนอ
 ห่วงหน้าระวังหัลัง หลายห้วง ห่วงแซ
 ห่วงสัทห้วงห่างหือ ห่วงให้ใจโหย ฯ
 ๕๔ ๑ บางชนนชีอ้าง แคปาง
 รอยชอชนนายบาง ขอกไว
 ชนเอยนิราคนาง นอนเปลี่ยว มาพ่อ
 ชนช่วยขอกเวยให้ วัชรินตามเรียบ ฯ
 ๕๕ ๑ เลียมนกกคฤตก้อง เรียกนาง นกเอย
 เสมอออกคฤแรมสรวง รำให้
 ถวิลวันละพิเพาง ชีพยมอด ม้วยแซ
 แคทุกชัทุกชัจจะใช้^(๑) คิคแล้วใจหาย ฯ

(๑) “แคทุกชัทุกชัจจะใช้” ตรงนี้เอนอยู่ “จะใช้”
 ต้องอ่านช่วย ดูหน้า ๖

๕๖ ขางผักหนาม^{๕๖}นกก^{๕๖}เลียน ศัตรู^{๕๖} นุช^{๕๖}นา
 เวียม^{๕๖}บำ^{๕๖}ราก^{๕๖}เขาว^{๕๖}ยู วิทยา^{๕๖}ตร^{๕๖}แล้ว
 อยู่^{๕๖}หลัง^{๕๖}เกลือก^{๕๖}ปวง^{๕๖}วิ^{๕๖}ป^{๕๖} ปอง^{๕๖}เสน^{๕๖}ห์
 ใคร^{๕๖}จัก^{๕๖}กร^{๕๖}ร^{๕๖}ณ^{๕๖}นิ^{๕๖}ฐ^{๕๖}แล้ว แผล^{๕๖}พัน^{๕๖}พาล^{๕๖}ไ^{๕๖}ภ^{๕๖}ย ๕
 ๕๗ เห็น^{๕๗}ค้ำ^{๕๗}คว^{๕๗}ทอ^{๕๗}ง^{๕๗}ทอ^{๕๗}ง เวหา^{๕๗} หน^{๕๗}แซ
 แสง^{๕๗}วร^{๕๗}ศ^{๕๗}ผล^{๕๗}เพ^{๕๗}ลา คำ^{๕๗}ค^{๕๗}ล^{๕๗}อ^{๕๗}ย
 ส^{๕๗}ม^{๕๗}อ^{๕๗}ฟ^{๕๗}ล^{๕๗}อ^{๕๗}ย^{๕๗}ไป^{๕๗}มา ส^{๕๗}ม^{๕๗}เสน^{๕๗}ห์^{๕๗} นุ^{๕๗}ช^{๕๗}ฤ^{๕๗}ฯ
 จ^{๕๗}ว^{๕๗}ร^{๕๗}ุง^{๕๗}เว^{๕๗}ียม^{๕๗}ลา^{๕๗}ร^{๕๗}อ^{๕๗}ย ช^{๕๗}ัง^{๕๗}เ^{๕๗}้า^{๕๗}ค^{๕๗}ิน^{๕๗}ส^{๕๗}ถ^{๕๗}าน ๕
 ๕๘ ขาง^{๕๘}บ้ำ^{๕๘}หระ^{๕๘}เหมือน^{๕๘}พ^{๕๘}ไร^{๕๘} บำ^{๕๘}ร^{๕๘}ง
 จ^{๕๘}าก^{๕๘}ส^{๕๘}ถิ^{๕๘}ค^{๕๘}ย^{๕๘}ส^{๕๘}ถ^{๕๘}าน^{๕๘}กร^{๕๘}ง ก^{๕๘}ล^{๕๘}น^{๕๘}ด^{๕๘}ิน
 เค^{๕๘}ย^{๕๘}เน^{๕๘}า^{๕๘}น^{๕๘}ช^{๕๘}ป^{๕๘}ร^{๕๘}น^{๕๘}ป^{๕๘}ร^{๕๘}ง ส^{๕๘}ค^{๕๘}น^{๕๘}ธ^{๕๘}ส^{๕๘}ง^{๕๘} พ^{๕๘}ิน^{๕๘}า
 มา^{๕๘}ท^{๕๘}ร^{๕๘}าก^{๕๘}แ^{๕๘}ค^{๕๘}ด^{๕๘}ล^{๕๘}ม^{๕๘}ร^{๕๘}น เวิ^{๕๘}ศ^{๕๘}ร^{๕๘}้าง^{๕๘}บ้ำ^{๕๘}เร^{๕๘}อ^{๕๘}ห^{๕๘} ๕
 ๕๙ หอม^{๕๙}ป้า^{๕๙}หน^{๕๙}น^{๕๙}ก^{๕๙}ล^{๕๙}น^{๕๙}ก^{๕๙}ล้า ก^{๕๙}ระ^{๕๙}ท^{๕๙}ล^{๕๙}ย^{๕๙}ท^{๕๙}ว^{๕๙}ล^{๕๙} หอม^{๕๙}เซ^{๕๙}ย
 เค^{๕๙}ก^{๕๙}เซ^{๕๙}น^{๕๙}แ^{๕๙}พร^{๕๙}ศ^{๕๙}ร^{๕๙}น^{๕๙}ว^{๕๙}ล นุ^{๕๙}ช^{๕๙}ย^{๕๙}อ^{๕๙}ม
 ห^{๕๙}ย^{๕๙}ิ^{๕๙}ย^{๕๙}ฝ้า^{๕๙}ห่ม^{๕๙}หอม^{๕๙}ช^{๕๙}ว^{๕๙}น ภา^{๕๙}ช^{๕๙}น^{๕๙} น้อย^{๕๙}น^{๕๙}า
 ไ^{๕๙}แม่^{๕๙}ส^{๕๙}ค^{๕๙}ไ^{๕๙}ย^{๕๙}อ^{๕๙}ม ฝ^{๕๙}าก^{๕๙}ฝ้า^{๕๙}มา^{๕๙}แท^{๕๙}น ๕

๖๐ มาถึงศาลเจ้าที่
 พลังพยับบนพลาญ
 จ้าวเอยช่วยระวังนาง
 ทั้งสุดสายสวาทให้
 ๖๑ ลาจากศาลเจ้าล่อง
 ถึงวัดสุวรรณคีรี
 ขอคุณพระชินศรี
 แน่นทศศิขรวัง
 ๖๒ รุ่งเริ่มแรกรักชู
 ฤาห่อนเคยนิยม
 ทรอยแรงกศลสม
 รักยิ่งรักกว่า
 ๖๓ บางวมาคนามแม่นมัท
 ประมาณสหายคค
 มาทนชหนึ่งสจวิต
 ห่อนมาทรักอินพ้อง

ท่ายบาง
 พร่ำไห้ว
 เนานเวิศน์ หลงนา
 อยู่ห้องผ่องโคม ฯ
 ชลที่
 เวียกช้าง
 สรวมจิตร นังนา
 จักโรฎาไหว ฯ
 เชยชม
 อย่างนี้
 เคยคู่ สร้างฤา
 มากคู่หลายเมียบ ฯ
 หมายมิตร
 มาทนัง
 เรียมมาท
 เฉพาะสรวัยสตาเคียว ฯ

๖๔ เมอลคอกเบญจมาศแม่น	ผิวหงค์
เหลืองแม่เหลืองลของค	อวาม้า
งามรูปรักเวยทรง	สมสุต ส่วยเฮย
แย่งแม่ผัดผวน้ำ	ภักตรนึ่งผ่องนวด ฯ
๖๕ เรือธงวกไก่อเคี้ย	คาแสง
หาไก่ข่าขี้แปลง	แต่กั
ภาลอลิลาคสมแพง	เพอนพี นังนา
วานช่วยน่านชชี	ช่องเท้าตามเวียม ฯ
๖๖ ถวิลลอราชคลังโคล	ไหลหลง
ถิงเพอนแพงสององค	พนอง
เสมอพคลั่งไคล้พวง	ห้วงสัค สวากินา
รักฤสมเสนห์ซ้อง	ชักค้างขวางเชิง ฯ
๖๗ วัดท่าถวิลถ้านุช	วันจร จากเฮย
ถ้าจิกสังสารสมร	แม่แคล้ว
ถ้าถั่วแต่ทินกร	ยังเที่ยง
จนล้งสายันหันแล้ว	สุดถั่วลาของค ฯ

๒๘ หน้่วักคั่นไส่กขัน	สาขา
๑ เห็นไส่กพฤกษ์ยังภา	ไส่กเศร้
พิศไยอ่อนไส่กปรว	กฎเช่น สไยแม่
ฝากเมื่อนวันเรียมเต้า	บอกเบองไส่กสมร ฯ
๒๙ วัคั่นอ้นกแน่นนอย	ทรงนาง
๑ โฉมนุชสุกสำออง	สอากเนอ
งามทรงสยสรวพวงค	เพ็ญลักษณะ เลอศแซ
ควรวีรมยรรคเกอ	กอดไ้วหว่างทรวง ฯ
๓๐ สพานวัคไม่สวาคขัน	รุงรัง
๑ เหมือนพม่งสวาคหวัง	แน่นนอย
สวาคคั่นพิศพึงซัง	ไส่สวาค เรียมแม่
๑ สวาคพหวังสวาคคัลล้อย	คลาศแคล้วสวาคคัลลว ฯ
๓๑ สวนแคนมาลค้าว	แคนสวน
๑ ถวิลยววยรำจวน	จิตรใหม่
เห็นสวนคิคไคร่ชวน	สมรเทยว สวนแม่
๑ แม้ไม่ซัดมาได้	หยุดค่างสวนชม ฯ

๗๒๒ เสนาะที่เสียงจักรจันแจ้ว จั๊วใจ
 ทวาคว่าเสียงทรมวไวย หวีตว้อง
 ผวาปลอยเปล้าหญไทย ทกซ์เทวศ ถวิลแม่
 หลงเรียกรับขวัญน้อง นุ่มเนอนฤมล ฯ

๗๓ วัคพิกุลณคิคคล้าย พิกุลมา ไลยเชย
 นงนุชสศเสนาหา แม่วัยย
 ถุญยาสุขไสยหงา ผจงส่ง เรียมฤา
 ฅมชนหันหายลห้อย เสื่อมสิ้นเสาวคนธ์ ฯ

๗๔ ถวิลรศยามเมือร้าง แรมขวัญ เนตรฤา
 วิกวิกฤากัยรร ยั่วเย้า
 พิกุลพิกันกรร ฅิกาเกษ แก้วเชย
 แม่แม่ไทยสศวกเต้า พชชอนชม ฯ

๗๕ บางขวางขวางชัตห้าม ฤาไฉน
 ขวางยให้ครรรไลย ละน้อง
 จักคั้นฤาจักไคล ไทแน ไฉนนา
 ถวิลบึงวุ่นชุ่มช้อง ชัตคั่นการกุศล ฯ

กณนตระหลบอบม้ง

ห่อสนกลั่นหอม ๗

๙๐ สงสารสมรเกษแก้ว กานดา ^{ผู้}พิชิต
 ยามวิโยคเขวชชยา อยู่ห้อง
 จักให้รักโหยหา หายชน ^{ผู้}แล้วแม่
 ใครรักถ่อมถนอมน้อง แขนบนอนวลอนงค์ ฯ
 ๙๑ วัชชลอศิศิโคร้าง คนร
 ไปลอยชลอบรรพต แทนน้อง
 มาร่วมที่เรือนอน แขนน้อย ^{ผู้}หนึ่งนา
 คึกข่มศึกคึกข้อง ชัดแค้นคำชลอ ฯ
 ๙๒ ^{๙๒.๒} นิลนิลลพพิชิต เชยทรวง
 หนาวนอกกำเภาทอง จิตรไคร้
 ทากตนประดาขทอง เตอมเทวศ ^{ผู้}มาแม่
 ลมพัดเพียงพิศมไว้ อกส้านสศทน ฯ
 ๙๓ ^{๙๓.๓} ขางสีทองชอพ้อง แพรศรี ^{ผู้}ทองแม่
 หนึ่งไก่อพุดตานมี แก่เอ็ง
 ภาอใจหม่นตาบ ^{ผู้} ไปปะ ^{ผู้}ข่อยนา
 เห็นคอกทองเต่งเต้ง คึดต้งตาเรียม ฯ

๘๔ รุกทรวงสถกัณ้อง	รณฺเญวณ ใจเอย
พลาภพิหิยศรินวล	ขนิษฐาให้
คลุ้มองคียงหอมหวล	ยวลเสนห์ นชนา
ไต่แต่แพร่เคล้นไคล	คลเคล้าคลึงชม ฯ
๘๕ ขางอ้อยข้างเคกอ้อย	ออยปรุง
คึกแม่เคยบ่ารง	ทุกคร้ง
งามเควร้องปรักผกถง	อรเทียบ ไวแม่
ยามจากรักแรมทง	รคอ้อยออยปรุง ฯ
๘๖ ถวิลขางอ้อยข้างซอ	เรียมพง
ญาว่าพลายแรมพง	เฝื่อนกวาง
เฝื่อนนอกพแรมวงง	ถวิลสวาคี วายญา
ข้างกัปลัดพงกักร้าง	ปลักร้างแรมอนงค์ ^(๓) ฯ
๘๗ ทลวิศกัณเณียง	อนาถใจ
น้อยคักคักโคกใน	อกอง
เจียรักจากรักไกล	กลอชเสนห์ มาแม่
โคกไม่น้อยหนักตรง	ตรากตรงทรวงเฝมอ ฯ

๘๘ หอมโสมยั้งโศกเศร้า
 จิตรพิเพอพาพม
 สกยเสียงวิหคกระหม
 ถวิลแต่ทกซ์เทวศค้อง
 ๘๙ แก้วฟ้าอาวาคไว้
 แฉกซอแก้วขนิษฐา
 แก้วทิพย์เทียบแก้วตา
 แก้วทิวฟ้าหล้าอ้าง
 ๙๐ เห็นแก้วพวงซ้อซ้อย
 แฉกกลั่นแก้วเรียมภริมย์
 แก้วเขยพชอชม
 แทนกลั่นแก้วนชช
 ๙๑ ขางขนุนขนุนหนึ่งต้น
 ผลละผลใหญ่ยก
 เหมือนทกขททชอก
 แรมรักหนักอกอง

อิมครม
 พร่ำพร้อง
 หวลสวาค
 นิราศร้างแรมชม ฯ
 สมญา วัตถุ
 พราง
 ตูเพรช กว้าแฮ
 เบียบไต้ ไ้เสมอ ฯ
 เลวงฉม
 วัชร
 ภาชน ใจนา
 ทิวร้างแรมเกษม ฯ
 ผลตก
 หนกตง
 เขาตม มาแม่
 ปรคปล้าทำไฉน ฯ

๙๒ ขุนหนามแต่นอกเนอ^๕ ในหวาน
 เฉากเช่นหญิงรูปประมาณ^๕ ห่อนพริ้ง
 แต่รู้จักประกอบการ^๕ กิศักดิ์ ตรีนว
 ชายฤๅหน่ายเสน่ห้ทั้ง^๕ ทอคน้องนางแหงน ๗
 ๙๓ บ้านกระเเยของนามกระเเยของบอก คำยล
 ไยกระเเยของยล^๕ อย่างอ้าง
 เฉากโหมนุชนฤมล^๕ คิคเนตร มาแม่
 ไยบ่ยลเยาวร้าง^๕ เนตรไว้ ไยเห็น ๗
 ๙๔ ทำไฉนจะไค้ มิตร^๕ มาชม
 ภาค่อยคลายอาวรณ์^๕ รำนเร้า
 แสนทุกขัสคทุกขรทม^๕ ถมอก อยู่เอย
 กว่าจักกลับคืนเข้า^๕ เขตวน้องยงนาน ๗
 ๙๕ บ่างกว้างกว้างตันไหญ่^๕ ไยมี
 ยลแต่ไกรวิมณที่^๕ ร่มส้าน
 ควรภาพงาลิ^๕ ลาเล่น ร่มฤ
 กร่างแต่อ้างนามข้าน^๕ บอกไว้ ไยสม ๗

๘๖ เวียมจากเสาวภาคย์สร้อย โกสุม
 เข็ญระริงรัม เราเรา
 เปรียบเปลวคณิประชุม เผ่าผ่าว ออกเขย
 วันละวันครันเครว้า กวาร์อัยคราครวญ ฯ
 ๘๗ ชุนกของวอยช้อเจ้า ของบาง
 ทจิกถามอย่าพราง เร่งพร้อง
 ยังไกลฤไกลทาง ประทมพระ สลุปฟ้อ
 เวียมคว่นคณณอน้อง จักข้าฤาเร็ว ฯ
 ๘๘ ถามใครใครท่อนแจ้ง กิจา
 ฆอเลื่อมโคกในอุรา คล่องคล่อง
 คิคไค้แม่มานา เวศร่วม เวียมแม่
 ยามพพร้าแม่พร้อง พร้าพร้องภาเกษม ฯ
 ๘๙ ถึงบ้านจันแจกจ้อ เจริง
 เหล่าแจ็กเคียงภรรยา หยอกเย้า
 เวียมเจ็ญจากสมรมา พลัคค้
 อายกัยแจ็กจิตรเครว้า ไคกสท่อนทรวงสเทือน ฯ

๑๐๐ นาวาคลาที่องค์	แถวชล มารคเซย
หลายล่งขางคำบล	เคลิอนคัลลีย
หวลไทยห่านฤมล	มาเปลี่ยว อกเฮย
โคกขึงสมุทรวงสร้อย	หลังลันชลไนย ฯ
๑๐๑ ขางนายไกรช้อย้าน	นายไกร ทองฤ
นามบ่หายคนประไลย	ลัลล
ไกรเฮยพระเวทไว	วานน้อย หนึ่งพ่อ
เคยเรือกกมัลลิก	เรือกน้องลอมมนตร์ ฯ
๑๐๒ จำรทำจากเจ้า	จอมขวัญ
พิไรกรำรำพร	พวกรัก
กคนรักคนคร	ไลยส สมนา
ซ้ำฤเร็วฤรู้	เร่งร้อนใจถวิล ฯ
๑๐๓ อทยานชานช้อให้	ใครชม ชันเฮย
ยามวิโยคเขวกรม	จิตรซ้ำ
ธรรเขยมระบอมระม	ทกขท่ม ทัยนา
ใจจะฟอกจะชว้า	ชันไคฉนไก ฯ

๑๐๔ มุญไคคาลไค้ประสพ	ภขกัน
ขยปลิงไคคทัน	จิงร้าง
จำเรียมนิราจวัล	แรมทเวศ ราแม่
มุญก่อขยปลิงเกอยัง	แย่งให้เห็นผล ฯ
๑๐๕ ขางรณกนกอนาถไค้	ของค
ไค้บ่เห็นนกลง	แหล่
ยินแต่ชอนกคง	คำเรียก ขางนา
นกกักร้างเรียมกัล (๑)	ล้น้องนางมา ฯ
๑๐๖ คำนั่งเส่นหินกแก้ว	กานดา พี่เอย
เคยหมอบรับพจนา	พร้อง
ขามเรียมวิโยคอรธา	ตรเปลี่ยว มาแม่
นกกชจิกเนาห้อย	นั่งงให้นอนโหย ฯ
๑๐๗ คุเวียงไครชกไว้	เป็นคุ
เวียงบ่พยพานคุ	เปล้าอ้าง
เหมื่อนเรียมนิราศพลู	ล้นเตร มาแม่
ชมแต่นามอ้างว้าง	อกว่าอาวรณ์ ฯ

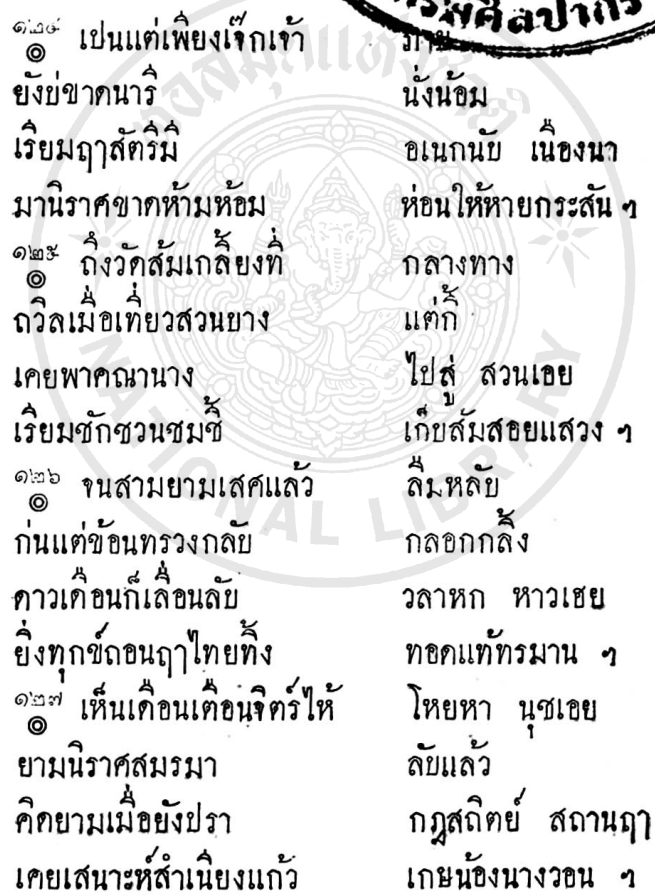
๑๐๘ นอนเปลี่ยวเหลี่ยวฝ่ายซ้าย	ขวาแล
๑๐๙ เห็นแต่สายสินธุ์ กระแส	เชียวคว้าง
บสยสกาแก	กาลเทวศ
ถวิลนี้รารศว้าง	เว้งร้อนรมทรวง ฯ
๑๑๐ วัคโยสถโยสถก่อไว้	แต่ปาง
คึกคักกักร่นวลนาง	โยคแย้ง
พิศภักตร์ผ่องผิวยาว	เปล่งปลั่ง ปลื้มนา
นวลบ่วงรู้แล้ง	พิลาศถำนวลจันทร์ ฯ
๑๑๑ คำนั่งนชอขยั้ง	แรมวง
๑๑๒ จักชอสนทเนาหลัง	ห่อนรู้
ยังคงค่อสัจจัง	จวังแน่ ไฉนนา
ฤาแม่หลงสมชู้	๑๑๓ ชนแล้วลืมนเรียม (๑) ฯ
๑๑๔ วัคหลวงคึกคักร้าง	เวียงหลวง
๑๑๕ ว่างคชสิ่งเกษมทรวง	เลื่อมสน
มาเคี้ยวอศรวทรวง	แตกเค็ด สวาทแม่
ยามคกสคั้งยงวัน	เหลือบล่อมตอมกวน ฯ

(๑) โคลงหมายเลข ๑๑๐ นี้เรียกกันว่า “โคลงแบบ” คือไม่ใช่คำตายแทนเอก แลมีเอกจำเพาะ ๑ มีโทจำเพาะ ๔ นอกนั้นไม่มีเลข.

๑๑๒ เล็งร่ำรำล่ำสละเกี้ยว กอแกม
 ร่ำรำคละสละหนามแหลม เห็นขส้าง
 เสมออกอาตมมาแรม ย่ำราศี สมรฤา
 ร่ำรำอระสละรักร้าง เวรอันนอนเรือ ฯ
 ๑๑๓ ขางม่วงคึกม่วงน้อง นางผาน
 จักประจงใส่จาน จอกแก้ว
 รุกกรศรวายหวาน วายโอยรู้ พี่เอย
 เห็นแต่ขางม่วงแคล้ว พิศลยเรือกลา ฯ
 ๑๑๔ เมอลไม่ม่วงที่ท้าย ทางขาง
 เหมือนหนึ่งนามนุชนาง ม่วงน้อง
 พิศผลม่วงกลพาง พิศคู่ ถิ่นนา
 ยามพี่โลมลูบต้อง เต่งเต้าเต็มทรวง ฯ
 ๑๑๕ ถึงศาลารักษ์ซ้าย ทางจร
 เรียมแหวะบวงขนวน เทพยไ้
 ตูข้านิราสมร เสมอชีพ นินา
 ขอฝากสุกสวาคให้ ห้างร้างอันตราย ฯ

๑๑๖ แสนฉวิลศคสวาคีเพียง หฤไทย พิเอย
 แสนยากยากรักใคร เท้าน้อง
 แสนทกซ์ทกซ์คราใด ฤทกซ์ ถึงเลย
 แสนโคกสคโคกพ้อง พิพนทนทาน ฯ
 ๑๑๗ ถึงท่านชาวท่านทั้ง ตามอง เรือแซ
 ฤท่อนเห็นสิ่งของ ราชภูคา
 ยลเครื่องย่อมเครื่องทอง ต่างคน ตระหนกเอย
 เรือวิ่งเรียมหวาดว่า เหวว้างวังเวง ฯ
 ๑๑๘ เห็นดาเหลวยักไว้ สำคัญ
 คัมค่านเผด็จไภยนี้ ขย่าซ้อง
 เรียมแรมนิราศขวัญ เนตรลับ เนตรเอย
 วานช่วยเกียรกรรข้อง คึกขู่ชิงเซย ฯ
 ๑๑๙ ขางใหญ่ใหญ่ท่าน ไหนปาน
 รักฟ้าใหญ่อุประมาณ ใหญ่แท้
 ดินฟ้าถ้วนทีธาร ใหญ่เท่า ไฉนฤา
 รักแม่สุดใหญ่แล้ว ใหญ่ล้ำรำพร ฯ

๑๒๐. ไคลไคลนาเวศรอัน	เวรพาย
๑. พलगพค้ำนงสาย	สวาคีไคร้
๒. เทอภัยหายวาย	วางเทวศ
พายเร้งพเร้งเร้า	รุ่มร้อนรำจวญ ๑
๑๒๑. วัคพระอินทร์ช้ออ้าง	อินทร์ไทร ตรึงญา
๑. ฤว่าองค์สหัสไนย	เศกสร้าง
เรียมถวิลสลุสลายใจ	จิตรร่วม รักแม่
อินทร์ช่วยเศกเรียมข้าง	ค่น้องครองวัง ๑
๑๒๒. ยามตักนกกเส้นหน้อง	นอนครวญ
๑. กำสรวทศก่าครวญ	หม่นไหม้
โอ้เนมขนงค่นวล	เนานีเวศน์ ไฉนนา
สุขฤทุกขชุกไฉ	ชุ่นช้องหมองกรรมล ๑
๑๒๓. โรงภาษีแต่งคั้ง	ตามตะเกียง
๑. เรียมล่องเรือมาเคียง	แค่บ้าน
ชลหญิงหมอมุ่มเมียง	มือพัก วินา
เรียมยั้งแสนโคกสท้าน	ชวร้างท่างโถม ๑

๑๒๘- ขางโสนคึกโสนน้อย ^(๑)	เรือนงาม
เคยประโคมทุมยาม	คำเช่า
มโหรีทริยางคทรา	สวาค์ผก ฝนแม่
เห็นแต่โสนนอนเคว้า	สุกเคว้าเรียมคณิง ๗
๑๒๙ ขางเชือกเคอมเชือกคูล้อง	คชสาร
เชือกอยู่ค้ำวไควน	ลักน้อย
ช่วยพันฉลุกรักสมาน	สมรมิ่ง ไวแม่
จงอย่าสร้างสวาค์ข้อย	เคว้าถักคินสม ๗
๑๓๐ เห็นรักกับจากชน	เคียงกัน
ถวิลเช่นจากรักวัน	ทศแท้
รักจากพวกรทรวงคัลย	แสนเทวด
จากรักหนักอกแก่	กอบให้เขาไฉน ๗
๑๓๑ ทางโยงโยงเชือกวัง	เรือร
เรือก่ลวงลชนอน	นัยร้อย
รักเรียมที่คคคค	กาลสวาค์ ข้อยแม่
ไฉนจักผูกโยงคัลย	เคลอนเข้าคคคคทรวง ๗

(๑) “โสนน้อย” ตรงนี้ผิดเอกอยู่ แต่เป็นชื่อจะอ่านช่วย
ก็ไม่ได้.

ใครล่่วงลอบลักแล้

เล่ห์หลวงทวงใจ ๖

๑๓๖	๐	พินิจทั้งก่อนค้น	คอรธัญ
		เฉกเช่นไม้ทวิทอน	ทอศกกลัง
		ยลอย่างพฤกษทงคณ	คาลเทวศ
		เหมือนพทงแม่ทง	ทอຍທၢ်ເໝືອນສ້ອງ ។
๑๓๗	๐	ย่านชอทรหลังต่งโล่ง	แลตวง
		เหมือนพชอคออองค	นชนัน
		อยู่หลังนชางค	สคยชอ เรียมนา
		ชอคชอชอศคยกัน	เกยพนพาลไอย ។
๑๓๘	๐	ลวลงเหลออศกกลัน	กลหาย
		รักบ่รางวัลววาย	ครุ่นครัง
		นอนนั่งนงเสนที่สาย	สมรสศ สวาคเฮย
		คว่หนึ่งพงหย่อนยง	หยุคไคไม่มี ។
๑๓๙	๐	กลานตากฟ้าผง	นที โนนนา
		ภาอร่งสรีรวัณ	สว่างแจ้ง
		ตากฟ้าเช่นตากรว	แสงส่อง ออกเฮย
		อกพหวิโหยแห้ง	ห่าน้องหมองทรวง ។

- ๑๔๐ มาทลค่าน่านน้ำ นองสาย ชลเชย
 ทลาคค่านภานาย นอยไหว
 นำเนองเควองของถววย อเนกนัย สิ่งนา
 แฟงพักผักผลไม้ อักอัยคาลหวาน ฯ
- ๑๔๑ รัยของคิงเง่งน้อย อนงค์นวล
 แม่แม่มาจักชวน ชนพร้อง
 เปนเพื่อนพสัรวล บำราศ ไศกนา
 ตูแต่เคียวเหลียวน้อง ถัยหน้าหาหาย ฯ
- ๑๔๒ เรียมจากจรววยขาน ขางนาง เกร็งเอย
 เกร็งแต่นามนิกยาง รูปสรวัย
 โคมแม่พิศอย่างกลาง ฤพ่วง ผอมนา
 เกร็งบ่เกร็งร้างน้อย ประหนึ่งอ้านางเกร็ง ฯ
- ๑๔๓ งามภักตร์งามพิศน้อง งามฉิว
 โคมแม่งามคุยปลิว จากฟ้า
 งามนิ้วทักัดจุ่มหริว เรียวรัก นามแม่
 งามโอษฐ์เมืออรธ้า ออกเอนสาวเสนธ ฯ

๑๔๔ ๐ จักรวรรดิราชวงศ์เวียงจันทน์	เวียงจันทน์ เณรบริวาร
คอกก่งศรีทิม	แถบเจ้า
คิครอธำของค์ณิม	ภรณ์ผ่อง ผิวเฮย
ศรีชัยศรีนวลหน้า	เนตรหน้าชัยศรี ฯ
๑๔๕ ๐ แรมชมเวียงมแต้ข้า	ช้างอ
รุ่มรุ่มธรรมา	สร้างเศรฐ์
โคกทรวงนันทน์ค้อ	เขาท่ม ทับเฮย
รชาอ้อนศรีโคกเร้า	เร้าร้อนแรงรุ่ม ฯ
๑๔๖ ๐ บ้านลาวแลเหลือบลัน	ลาวกา
เค็มแต่ลาวพงขาว	โคตรเชื้อ
พิศภักตร์พวหงส์ลาว	ประโลมเนตร โทกเฮย
กุ่มมือเคอ	ค้เท้าธันนาง ฯ
๑๔๗ ๐ เล้งลาวรุ่งรุ่งลัน	สาวสาว
ลันนุ่งชันดงลาว	จิตจัน
หน้าตากี่ขาวขาว	เขินเคอะ กระเซ
กุ่มมือเคอ	คร่ำให้หาสมร ฯ

๑๔๘ ลำปทวนประเทศนี้ นามคลอง แลฤา
 ๑๔๙ กิกรใครทำปทวนสนอง เส้นที่สร้อย
 ปะทะปทวนสอง สมสู่ กันนา
 ๑๕๐ รัยปทวนอุรณ้อย หนึ่งจ้างเขียนปทวนฯ
 ๑๕๑ ถวิลทวนคราวครึ่งเมื่อ สอดสาร เส้นหนา
 ก้นแต่เทียวสอสมาน ห่อนเว้น
 ไปต่อตอพบพาน สักฉับ เลยมแม่
 สวงค์ก็ขี้ครักเร้น ห่อนให้ใครหยาม ฯ
 ๑๕๒ ท่านานาใกล้หลัง แลเห็น
 ชนพอกชวนาเข็น พอนเข้า
 คำนึงพุดเช็น คุยอยู่ เกี้ยวแม่
 แม่แม่ตามเรียมเต้า จักชีชมนา ฯ
 ๑๕๓ เรียมเมอลทิวท่งท้อ นาทัง ทัวเฮย
 เห็นแต่ชวนาประนัง นวกเข้า
 มอมแมมควายไคลตรง ตราทีก คนแซ
 ชมท่อนขันใจเคว้า เส้นหน้องเนาเวียง ฯ

๑๕๒ เวียมลฺ ไร่เงาแล้ว ลอยเรือ
 ๐ กลิ่นเล่ากำจรเจือ จิตรักลุ่ม
 เมารักพี่เมาเหลื เมาเล่า อึกเฮย
 เมามีคินฟ้าคลุ้ม คลั่งเคล้าฤาคลาย ฯ

๑๕๓ เมาเล่าชักชักให้ เฮฮา
 ๐ เมาถั่วโปมักภา สับปลี
 เมายศหยิงยศหา ฤาเหือก หยิงแซ
 เมารักเช่นพน นังเพื่อนอนพม ฯ

๑๕๔ ถยถึงบางแกวถิน ฮาน
 ๐ เสนอซอนครไยศว ท่านตั้ง
 ขวาแขวงแห่งนที คลองหนึ่ง แวะนา
 เวียมเว้งเรือฤายัง ทวนเลี้ยวคลองไคล ฯ

๑๕๕ คลาคลามาเคลอนคล้อย คลองบาง แก้วนา
 ๐ ทุกขพพรากพรัดนาง หน่มเหน้า
 ขาวรณห์ออนจิกาง ใจจี้ โศกเฮย
 กลิ่นแท้ทุกซ์แทนเข้า คังแค้นคาคอ ฯ

๑๕๖ ๐ คลวักปากน้ำนก ในกระมล
 วานปากน้ำนายชล ขอกนัง
 เรียมนิราศนุชมาทน ทุกขเทวศ ทวีเขย
 ปากบับเรียมพร้อง พร้าเพ้อวนวาน ฯ
 ๑๕๗ ๐ ยินนามเรียมปากน้ำ เรียมฉวิล
 ถึงโอยฐ์อรยุพิน พี่พร้อง
 งามโอยฐ์ท่องกนิริน ไรเรียมบ โอยฐ์แม่
 ยลแต่ปากน้ำพ้อง ช้อเพียงโอยฐ์สมร ฯ
 ๑๕๘ ๐ โพเคียโพแต่ครั้ง พญาพาล
 มลั้งบิทรวายปราณ ปลุกไว้
 มหาโพธิ์กพิกาล ทิดคำ เคียแซ
 เหตุจึงปรากฏให้ หากแจ้งผลกรรม ฯ
 ๑๕๙ ๐ พญาพาลยี่ชมาฏแท๊ กรรมถึง เห็นเขย
 รักพิกรรมไคถึง เต็มกลาง
 กลเรียมนิราจ โคกรัก มาแม่
 ถวิลบ่เห็นกรรมร้าง เร่งเศร้าทรวงกระสัน ฯ

๑๖๐ ๐ วัดไทโรไทเทพยท้าว เทพา วัณษา
 ๐ อุมอนิรุทธสมุสา สว่างเศร้า
 ๐ เรียมย่ำวาศสมรธา ครอบพรดาญ เกี้ยวพ้อ
 ๐ เชิญช่วยอุมอรเท้า สักขัยคอบสม ๗
 ๑๖๑ ๐ ถวิลไทอนิรุทธครั้ง สมุสา
 ๐ เสมอพลอยสมยิหว่า หัยห้อง
 ๐ อรณกลัยสัศฤหา หอมจับ ทรวงเยย
 ๐ หวลคณงนช้อง แนนเนอนวลณอม ๗
 ๑๖๒ ๐ ลุศาลจ้าวจ้าวอยู่ สักกาล
 ๐ จ้าวอยู่เคียงกันดาร คู่เคลา
 ๐ เหมือนเรียมนิราศดาน เคี้ยวเค็ค สวาทพ้อ
 ๐ ไร่นาสศสมรเศร้า ไศกใหม่ ใจหมอง ๗
 ๑๖๓ ๐ อารักษย์ยังไรคู่ อยู่เดียว
 ๐ เรียมก็ไรคู่เหลียว ว้างว่าง
 ๐ ถวิลทกขคักกันเจียว จริงเทียบ เสมอนา
 ๐ อารักษย์กับเรียมอ้าง อกร้าวราวกัน ๗

๑๖๔	๐ วัคฆางแก้วแก้วที่	ไพนมี
	เห็นแต่คงเทพ	รกเรอ
	ศรีคอกกจแพศรี	อรห่ม หอมนา
	ฉวิลภิรมย์ยศเกอ	กอกแก้วกลกัน ฯ
๑๖๕	๐ พิศเทพที่คัง	ควรแสง
	ยลแต่หนามตามแขยง	นภขัย
	เทพที่เมอลแสง	หมายสวาค
	พิศไต้เทพอื่น	อกโอ้เทพ ฯ
๑๖๖	๐ วัคสังสิงห์สถิตยเยอ	โยสถ์บรร
	สิงห์กัสังสำคัญ	เขตรคัง
	เรียมแรมสถานขวัญ	เนตรแต่ กายแม่
	ใจพิสังสู้มั่ง	แม่หมั่นสมรเสมอ ฯ
๑๖๗	๐ อากูรภูทเวศวรอน	ชระควณ
	สุกโคกสุคกำศรวณ	สุคเศว้า
	คูไคย่ชวน	จิตรชน เลยเอย
	คังแต่จากคู่เกล้า	คลังคลังมสติเพอณ ฯ

๑๖๘ ๐ วิททำท้าววิวัจ ไรยชน
 เปลี่ยนยเห็นสัคน ชาญน้ำ
 เหมือนมาเปลี่ยนวสกันธัน ทกขทัช อกเขย
 เปลี่ยนจิตรปลิกทุกขปล้า ปลดเปลื้องเปลื้องไฉน ฯ
 ๑๖๙ ๐ ใจหนึ่งนุกหน้าข้าย ฐิต สถูปเขย
 ใจหนึ่งคั่นหลังคิก สหัง
 ขัดกบลงจิตร คณังแน ไทหนา
 บุญยิ่งสิ่งสนทนต้อง คัดฝ้ายฝ้ายกุกูล ฯ
 ๑๗๐ ๐ วิกน้อยเหมือนนกันน้อย ใจเอง
 ยิงปลัทธิคิกย่ำแยง ญาติน้อง
 จะภาพงาเกรง ใจจึง ไศกนา
 จักโทษใครไปต้อง นิ่งน้อยใจตน ฯ
 ๑๗๑ ๐ น้อยใจใจจวบแท้ ทางความ
 ตรองแต่เคอมกงาม อยู่แล้ว
 จักภาสุคาตาม ใจซัด ขวางนา
 ยิงไข้อย่วยแก้ว ติคเท้าตามไฉน ฯ

๑๗๒ ๐ คลท่าพเนียบจับช้าง : แต่บรรพ
 เหตุ เพราะตามพึงพัสัน ถูกคดถึง
 ถวิลวันพิชิตราช ลอยส่ สฐานแม่
 เจียรระจับเรียมต้อง แอวยเรนสุดแผ่ง ฯ

๑๗๓ ๐ สงสารคชเรศวราง กิริณ
 กันแท่นของสชลคี่ อกร้อง
 เสมอเรียมนิราศศรี ศกลักษณ มาแม่
 เทวศบววยถวิลน้อง อนาคตน้ำตากระเด็น ฯ

๑๗๔ ๐ ทำช้างรอยท่าข้าม ไชลงตรง นันนา
 พลายเถื่อนคิกไชลงหลง โลกเกล้า
 คิคคักกับทง เคียงเทียบ ภูนั้นนา
 หลงแต่กามกวนเร้า รุ่มร้อนฤาโรย ฯ

๑๗๕ ๐ เรียมร้างห่างแนบน้อง นานวัน
 ครวญคร่ำกำครวญคัลย์ คลังคลุ้ม
 เสมอแมนคชเมามัน มั่นสวาท
 มั่นตกอกกลุ้กลุ้ม จิตว้าย่นกระหิม ฯ

๑๗๖	๑๗๗
๐ ห้วยตโกเคอมห้วยเหตุ	เกตุรา
๐ ยันทกตกั้วเกวียขมา	ลัมไว
๐ จิงขัญญุติสมญา	ห้วยตะ กั้วแซ
๐ คนทุกวนันให้	๐ ชื่อห้วยตโกแปลง ๗
๑๗๗	๑๗๘
๐ หวลถวิลสุตสวากั้ว	วายสงวน นุชเอย
๐ จักห้วงฤจักหวล	ห่อนรู้
๐ ยางยังกลัยแปรปรวน	แปลงเปลี่ยน ไปแม่
๐ รักเกลือกักรักขู	๐ เลกห้วยตโกกลาย
๑๗๘	๑๗๙
๐ มาคตกำวเขตรบ้าน	๐ ธรรมสา ลาเอย
๐ เปนที่ประชุมเมธา	๐ แทก
๐ แก้วมุขัญญา	๐ แห่งราช
๐ ชื่ออยู่ชั่วแว้ว	๐ เนนข้าถาวร ๗
๑๗๙	๑๘๐
๐ แสนรทมกกรมอกอิน	๐ วิชิตรา
๐ เหลือทกชทนเวทนา	๐ ชิตคาง
๐ แต่เรียมจากสมรมา	๐ วันครึ่ง คินแม่
๐ ฤกสกลียบร้าง	๐ วิกน้องแรมนาน ๗

๑๘๐	มาเกี่ยวเปลี่ยวอกไ้อั	อาทวา
๑	คนงนชสศเสนหา	ห่างหือ่ง
๑	กคนจกคคนคลา	ยังเอย่า เยอนแม่
	เซยชิตุมพิคันอ้ง	แนยเนอนวถนอม ๗
๑๘๑	วงงเวงวเวกฮ้า	ฮางขนาง
๑	วงคนงหน้ายนาง	ค้เกล้า
	วงงเฮยอิกลักปาง	ไคนิวัค วงงนา
	วงงจกเยอิกเ็นเซ้า	ค้ำถาคินถึง ๗
๑๘๒	แ่วแ่วกเหว่าซัน	เล็ยงหวาน
๑	ถวิลเมอเนาสถิตคยสถาน	ถินนอ้ง
	เคยสคัยคัยทรมังชาน	กลองพิฆาฏ รุ่งแซ
	เเนาปากานกชวอ้ง	คัยทช่าทรวงกระสัน ๗
๑๘๓	ครวญครวญจวนรุ่งเร้า	วังษี สิริยแซ
๑	เล็ยงไ่ก่าสกถึ	พร่าพรอ้ง
	พวคนายไพร่เปรมปรี่	ประสงค์ สฎุเปย
	วัยเร้งรพลชวอ้ง	แซร์สันเสร์จขบวน ๗

๑๘๔ ๐ ชาวช้างผูกช้างเทียบ คชสาร
 ประทับรับหมอลาญ นอนน้อม
 เสรีเสพโภชนาหาร เสรีสู่ คชแฮ
 เกลือกเชนทรวไพรห้อม แท้หน้าหลังหลาม ฯ

๑๘๕ ๐ ถวิลเด่นเทวศร้าง หมันหยา
 ไศกรักแรมจินตหรา เราร้อน
 อนงค์นางสการวา คีต สวาค์เอย
 รฤกรเด่นหมันหยาช้อน ออกให้จึ่งเรียม ฯ

๑๘๖ ๐ เนาในกูปกั้งนี้ เองค
 เกินกัณฑ์คณคณคณ คณไม
 มาโพนประพาศพง พฤกษ์พราว สมรนา
 เรียมจักชมเอนให้ ชนชีโครชมน ฯ

๑๘๗ ๐ แม่แม่มาคัวยพิ เปนสอง
 จักมุ่งจักเมอลมอญ แมกส้าง
 ชชชนชชชชชชชชชช พรรถอก หลายแฮ
 น้องจักชชนชชชชชชชชชช พียงชชชชน ฯ

๑๘๘ โคมหอมหอมยิ่งไม้ คอกหอม
 ๐ กลิ่นยิ่งกลิ่นประยงพยอม รัชไว้
 รุกกกลิ่นเกษแก้วครอม ทวีเทวศ ถึงแม่
 ๑๘๙ คอกช่อนชัวร์รุกชู้ โคกช้ำกำศรวญ ฯ
 ๐ ชุ่มมากหม่นพิน้องค โขงค
 ศิวเสาวภาคย์พิมลทรง ห่อนแม่น
 ไกรธเท่าไกรธแสนแสน ส่วยสุก สวาคีนา
 ๑๙๐ ลำควนขอขบขบ ฟัง สบหน้าภาเขมม ฯ
 ๐ คณกลั่นลำควนขอ สคนธจักร
 นมสรวรคนกนมีสมร ขบเนอ
 ๑๙๑ ชมพยอมชชชชชชช เคยอัน อกเฮย
 ๐ กลพยอมชชชชชชช กลั่นกล่ำลำควน ฯ
 โคมเจ้ากจกนวิน ชวนถวิล
 ๐ จากนชชชชชชช พพอง
 ไกรลาศ นามแม่
 เนองนำตาคลอ ฯ

๑๙๒ นางแย้มเผ็กเช่นแย้ม เนาสถาน
 เคยหยอกยิ้มแย้มหวาน เสนาะถ้อย
 ไซ้ซิคชอบการงาน ทุกสิ่ง สรรพ์โอย
 บ้านฉันจะละห้อย หอบให้ ไหยาหา ฯ

๑๙๓ สาวหุคหุคคชยั้ง ยลกล
 สาวไซ้สาวหุคยล หย่อมไม้
 สาวเขยเห็นหน ไทหุค
 จักสั่งสาวสาวให้ สอแจ้ทรวงสาว ฯ

๑๙๔ ขุนนากันกนากันชิง เนาวง
 จักละห้อยคอยฟัง ข้าวเครือ
 นุชเอยไซ้จะรัง เกียจเกียจ ไฉนนา
 รงค์อย้อยเด็กเจ้า จากเจ้าจำใจ ฯ

๑๙๕ อมเชยเชยกลั่นกล้า กลางทาง
 ถวิลว่าอมเชยนาง ชอน
 เรียมโคยพนาพลาจ เชยช่อ เณอเชย
 เชยไซ้อมเชยชี ชอพ้องอมเชย ฯ

แต่ทั้งนี้ควรดูด้วย ๗

๒๑๐๐	ในรีเนารักร้าง	รวเสียง
๑	นกคุ้มแนบคางเคียง	คเคล้ำ
	ร้งนาร่ายนางเรียง	เรยกเพอน
	กระขายกรูจียเป้ลัก	จิกปลอันพลอนผล ๗
๒๑๐๑	โมงเมียงแมกม่วงไม้	มอ้งเมียบ
	ยางเหยียบยอค่างเยียบ	ยาตรเยอ
	คดิ่งโคลงคล้าคล้าเคลีย	คดอคล่อ
	แอ่นแอ่นอกแอ่นเออ	ชอกเอียงอิงออล ๗
๒๑๐๒	อัญชันแอ่นชุ่มชุ่ม	อัญชัน
	แก้วจียแก้ววันพวรรณ	คอกแก้ว
	หกลโทนกิ่งเหียงหัน	หาหกล
	นกลพริกจียพริกแล้ว	ไลทเต้นตามเมียบ ๗
๒๑๐๓	คดิ่งปลิงปลิงปลุกทั้ง	ร้งเวียง
	ร้งแน่นร้งนาร้าง	แซรวอ
	คยแคคยแคเคียง	คพลอค กัณนา
	โมงแมกเค้าโมงยอ	ยอกโยไผยิน ๗

๒๐๔ ๐ ทับคาคายแคล้ว	คลารัง
กระลุมพุกกระลุมภูมึง	พักพร้อง
กระทุ้มกระทาประนัง	คัณฑ์แซว
แก้วเกาะกึ่งแก้วชรวง	สอถอยแกลงสาร ฯ
๒๐๕ ๐ กรรไกรกระพ้อพรัง	พรลง
หงษ์ให้จหามหาหงษ์	แห่งไหล
รวังไฟร้อนรวังพง	ไฟเพรียก พร้องแซ
ไผ่ส่วงไผ่ไซร์	ขกขอนเหยอกัน ฯ
๒๐๖ ๐ เห็นวิหคนกไม้	ไข่เพลิน
ขบคชอย่างบาทสเทิน	เร่งเร้า
ถึงพนศพนมเนิน	สถปพระ ประทมแม่
ประทัยข้างต่างเข้า	สอของบันได ฯ
๒๐๗ ๐ ขึ้นบนลานพระแล้ว	ปวิศา
จกขปเทียนบูชา	ทกผู้
แต่เวียมนกปราณา	จักเสียง เทียนเซย
หวงจิตวิคิตไครู้	ร่วมไถ่ฤาเสย ฯ

๒๐๘ ๐ ทุกเทียนสองเล่มแล้ว อธิฐาน
 แม่จิกได้ วิหาการ ก็น้อง
 จงเรื่องโรจเสมอสมาน ทัก เทียนแฮ
 หากห่อนได้ร่วมห้อง คยสิ้นแสงสูญ ฯ
 ๒๐๙ ๐ เห็นเทียนเรืองรุ่งไว้ รัศมี
 จิตรยิ่งเกียติศักดิ์ แก่กล้า
 คงได้ร่วมภริมย์ศรี สดสวาค์ แล้วเฮย
 ถึงมาทแม่นร้าวชา เชื้อได้โดยทาย ฯ
 ๒๑๐ ๐ กำครวญศรีปราชญ์ทั้ง ทวาทศ มาศฤา
 อิกพิพิธสาธิตพาน พร่ำพร้อง
 ตรึงนิราศนรินทร์ราช เรขเรือง ครวญพ่อ
 สारโคกเรียนแรมน้อง ยิงถ้อยทั้งมวญ ฯ
 ๒๑๑ ๐ ชึ่งนิพนธ์นิราศร้าง แรมสถาน
 ไบลักเทียบคำบุราณ อนช้าง
 สวิรักษวรวรรณสาร รรเวช เรืองเฮย
 ประสงค์แท้จริงจิตรร้าง รักให้ชนนิจูฟัง ฯ

๕๕

๒๑๒ เสรีเรื่องนิราศร้าง

นิพนธ์พจนกลกลอน

เฉลิมพระเกียรติยศ

กษัตริย์ให้ทรง

๒๑๓ วันเสาร์สิบห้าค่ำ

กติกมาศมเมยศกนก

พันร้อยฉนวนุติศก

ปางแรกขำราศร้าง

๒๑๔ บันลิสืบคำขึ้น

ขมขมในพรพรา

นิพนธ์พจนรศสรา

สัมฤทธิ์ฤทธิฤทธิขึ้น

๒๑๕ กรมวงษาสนิผู้

เวียงบวรเวชกตา

เนืองเนกคณเมธา

ควรวักยอยศชวัง

แรมสมร

กล่าวแก่ง

เกษมภูมิ สยามแซ

เรื่องร้างไปประทม ฯ

ศกขกษ

ยตรช้าง

ราชวบ รุณา

เรศไรรุโกลสถาน ฯ

ชีวา วารเซย

แสนนั้น

นิราศเรื่อง นฤ

ขวก้างไทถึง ฯ

ปรีชา เชียวแซ

เพราะพร้อง

ทุกทั่ว อานเฮย

แซร์ชั้นสรรเสริญ ฯ

